

Людміла Сінькова

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (г. Мінск, Беларусь)

ДРУКАВАНАЕ СЛОВА ПІСЬМЕНнікаў-БЕЛАРУСАЎ У СУЧАСНАЙ ПОЛЬШЧЫ

Праблемы нацыянальна-культурнага памежжа надзвычай цікавяць сучасных даследчыкаў з самых розных навуковых галін. Увагу беларусістаў ужо некалькі дзесяцігоддзяў прыцягвае культурнае жыццё тых беларусаў, якія апынуліся грамадзянамі Польшчы пасля змены межаў БССР з заканчэннем Другой сусветнай вайны. Якім жа чынам сцвярджалася ў культурным жыцці Польшчы друкаванае слова тых пісьменнікаў-беларусаў, хто сваім нараджэннем ды жыццёвымі пуцявінамі быў звязаны з Беласточчынай – з той зямлёй ля Белавежскай пушчы, што была перададзена польскай дзяржаве ў 1945 годзе? Прыгадаем тут, што ў XIX–XX стст. Беласточчына апыналася ў дзяржавах з уладай альбо прускай, расійскай, польскай, альбо беларускай ды савецкай беларускай, альбо нямецкай. З 1945 г. – польскай прасавецкай, а з 1989 г., пасля скасавання СССР, – польскай. На сёння (з 2004 г.), будучы часткай Польскай Рэспублікі, Беласточчына з’яўляецца і часткай Еўрапейскага саюза.

Як у такіх варунках развіваліся на Беласточчыне беларуская літаратура і спецыялізаваны друк літаратурна-мастацкага кшталту? Натуральна, за развіццём беларускіх інстытуцый стаіць вялікая, напружаная і напхнёная, творчая і арганізацыйная, індывідуальная і супольная праца ўжо як мінімум трох пакаленняў белавежцаў. Тут вырасла найперш такое аўтарытэтнае літаратура-мастацкае аб’яднанне, як «Белавежа», заснаванае ў 1958 г.: яно выпявала разам з асяродкамі Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы і беластоцкага тыднёўка «Ніва»...

Цяжкага на шляхах белавежцаў было нямала. Пасля Другой сусветнай вайны збег гістарычных падзей практычна вяртаў духоўнае жыццё беларусаў беластоцкага рэгіёна назад: з сярэдзіны XX ст. у яго пачатак. Літаратурную чыннасць давялося пачынаць нібы абово: пасля Гарэцкага, Аляхновіча, Тарашкевіча, Абдзіраловіча, Жылкі, Танка, Брыля – пачынаць ізноў з таленавітых самародкаў. Прыцягваюць увагу такія імёны з альманаха «Белавежа», № 1 за 1965 г. (вылучаныя прафесарам Галінай Тварановіч), як Антось з Лепеля, Уладзіслаў Дваракоўскі, Уладзімір Паўлочук, Сымон Раманчук, Вінцук Склубоўскі, Янка Целушэцкі ды інш. Белавежцам як быццам было наканавана ізноў вярнуцца на кругі тутэйшасці, крэсаў, і з рунню новых талентаў

вырашаць тую ж праблему нацыянальнай ідэнтыфікацыі, якую ўжо адрэфлексаваў у першай трэці мінулага стагоддзя нашы класікі, у тым ліку, поруч з Купалам, Коласам, Багдановічам, – лідары Заходняй Беларусі. Зрэшты, з часоў Скарыны ўся беларуская літаратура не раз трапляла ў вязьмо падобных гістарычных абставін, але кожны раз адраджалася нанова.

Неўзабаве за афіцыйнымі межамі БССР у 1956 г. з’явілася беластоцкая «Ніва» на чале з Георгіем Валкавыцкім. Аналогія з вопытам і пафасам славутай газеты «Наша Ніва» (1906–1915) узнікае непазбежна. Можна заўважыць таксама перазовы белавежскай літаратуры з пафасам савецкіх лірыкаў часоў «адлігі». Ды ўсё ж менавіта з традыцыйна-беларускай стылістыкі – патрыятычнай, шчырай, зямной ды звязанай з народнай смехавой культурай – пачыналі ў Польшчы амаль усе белавежцы: ад самых старэйшых, з пакалення Віктара Шведа, да імпэтнага Алеся Барскага, інтэлектуальнага Яна Чыквіна, рэзкага Сакрата Яновіча і праніклівай Міры Лукшы, многіх іншых. А калі гаварыць пра агульны пафас, то над усімі нібы луналі Купалавы словы: «Ад прадзедаў спагон вякоў мне засталася спадчына...»

Прыгадаем таксама, што пачынаць беластоцкай «Ніве» давялося не ў часы пасіянарнага ўздыму народаў на ўскрайках Расійскай імперыі, якая развальвалася (што было ў выпадку з «Нашай Нівай»), а ў часы пасляваеннай хрушчоўскай знешняй палітыкі. Як тое ўплывала на беларускую чыннасць у Польшчы, з досціпам расказана ў аўтабіяграфічных кнігах Г. Валкавыцкага «Віры. Нататкі рэдактара» (1991), «Белая вязь» (1998). Функцыянальна беластоцкая «Ніва» адыграла тую ж ролю, што і яе папярэдніца: яна згуртавала культурныя сілы. Але, акрамя гэтага, беластоцкая газета зрабілася не архаічнай, а сучаснай, больш смелай у адлюстраванні, напрыклад, прыватнага жыцця асобы, яе інтымных праблем, чым друк у БССР. Беластоцкая «Ніва» зрабілася адным з самых паспяховых выданняў у Польшчы, была папулярна ў Савецкай Беларусі. Айчынныя пісьменнікі яе актыўна выпісвалі; з прыемнасцю чытаецца яна і сёння. Згадаем тут імёны яе актыўных стваральнікаў: гэта Г. Валкавыцкі, Я. Жамойцін, В. Швед, С. Яновіч, В. Луба, Я. Мірановіч, Я. Вапа, У. Гайдук, М. Лукша, А. Латышонак ды іншыя.

Акадэмік У. Гніламёдаў, аўтар артыкула «Літаратурнае жыццё на Беласточчыне» ў акадэмічнай «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» ў 4 тамах, 6 кнігах (далей – ГБЛ), выдадзенай у Мінску, смела сцвярджае: «Польшча – краіна дзвюх літаратур: польскай і беларускай.

Іншыя нацыі Польшчы не дасягнулі такой значнасці, заўважанасці ў Еўропе, як польскія беларусы» [2, с. 721].

І сучаснае сацыялагічнае літаратуразнаўства паводле П'ера Бурдзье, калі б узялося за вывучэнне гэтага пытання, выснову акадэміка Гніламёдава пэўна пацвердзіла б. Бо статыстыка пазіцый белавежцаў у польскім літаратурным полі ўражвае. Ужо да 55-годдзя «Белавежы» Галіна Тварановіч апублікавала (tbm-mova.by/monitoring22.html) артыкул «Беларуская літаратура ў Польшчы» з яркавымі ацэнкамі ў лічбах плёну братоў-беларусаў; а ў часопісе «Тэрмапілы» за 2017 г. пададзены бібліяграфічны спіс ад сяброў «Белавежы» з 265 назваў [1, с. 275–295]. І гэта толькі значныя аб'ёмам, разнажанравыя кніжкі і зборнікі, а таксама салідныя часопісы, якімі найбольш апекаваўся, мяркуючы па бібліяграфічных апісаннях, цяперашні старшыня таварыства «Белавежа» прафесар Ян Чыквін. Тут яшчэ не ўлічана бягучая публікацыйная плынь! Яна, плынь, найважнейшая, бо літаратура – гэта не толькі аўтары і выданні, але і разгалінаваная камунікацыя. Літаратуры, і асабліва беларускай, для нармальнага развіцця патрэбен жывы агульнакультурны працэс – са сваімі стратэгіямі ды мэтамі. І ён тут створаны. Уражвае аформленасць і сталасць розных беларускіх культурных інстытуцый, самавітая чыннасць беларусаў у Польшчы. Як сказаў бы французскі калега Бурдзье, навідавоку – салідны сімвалічны капітал: духоўны, нятленны... У выніку акадэмічная ГБЛ словамі У. Гніламёдава падае такую ацэнку творчым набыткам белавежцаў: «Можна гаварыць пра існаванне дзвюх беларускіх літаратур у адной: айчыннай беларускай і польскай беларускай» [2, с. 721].

Азначэнне «польская беларуская», парадаксласнае з пункту гледжання фармальнай логікі, возьмем у двукоссе як аказіяналізм: ён будзе зразумелы для таго, хто глядзіць на розныя беларускія анклав-рэгіёны з метраполіі... Яшчэ варта згадаць тут, што на зыходзе ХХ ст. не толькі літаратуру Польшчы з беларускімі маркёрамі рознага ўзроўню, але і такую літаратуру ўсяго беларускага замежжжа – блізкага і далёкага, прычым як у прасторы, так і ў часе, – актыўна прапагандаваў знакамiты «заходнік», ураджэнец Слоніма, прафесар, член-карэспандэнт НАН Беларусі Алег Лойка... [3].

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Бібліяграфія (1958–2016). Беларускае літаратурнае аб'яднанне «Белавежа» // Тэрмапілы. – 2017. – № 21. – С. 275–295.
2. Гніламёдаў, У. В. Літаратурнае жыццё на Беласточчыне / У. В. Гніламёдаў // Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя. У 4 т. Т. 4. Кн. 2. 1986–2000 /

НАН Беларусі, АДД. гуманітар. навук і мастацтваў, Ін-т літ. імя Я. Купалы ; навук. рэд. У. В. Гніламедаў, С. С. Лаўшук. – Мінск : Беларус. навука, 2003. – С. 601–741.

3. Лойка, А. А. Роўнакутны трохвугольнік, або Ад Палямона да Максіма Танка : дапаможнік па спецкурсе «Беларуска – руска – польскія літаратурныя сувязі» / А. А. Лойка. – Мінск, 2003. – 214 с.

Дмитрий Снявский

Белорусский государственный университет (г. Минск, Беларусь)

АРХИТЕКТОНИКА ПЕРВЫХ ПОЛОС РЕГИОНАЛЬНЫХ ГАЗЕТ БЕЛАРУСИ

Признанный в вопросах оформления газет эксперт Тим Харроуэр, автор «Настольной книги газетного дизайнера», указывает: «Первая страница – это смесь традиционной журналистики с современным маркетингом, которые призваны ответить на вопрос: *что привлекает читателя?*» [3].

В условиях общей тенденции падения тиражей изданий исходим из того, что главная задача первой полосы газеты – увеличение реализации издания в розницу.

Для оценки архитектоники первой полосы автором выделены следующие критерии:

– логотип (шапка). Должен быть выразительным, четким, иметь охранный поле (свободное пространство вокруг фирменного блока, символа или логотипа, в котором не должно находиться никаких других элементов дизайна);

– главная иллюстрация – композиционный центр (крупная фотография, рисунок, инфографика). Также это может быть анонс-заголовок очень крупного размера;

– анонсы публикаций номера.

За 7 месяцев 2018 г. были проанализированы первые полосы 85 государственных районных и областных газет из четырех областей: Брестской, Витебской, Гомельской и Гродненской. Рассмотрены по 2-3 номера каждого издания (в зависимости от их периодичности).

В процессе исследования выявлены общие для большей части газет ошибки в архитектонике первых полос.

1. В логотипах используются тени, обводки различных цветов и толщины, что снижает их выразительность. Логотипы большей части газет требуют доработки или нового дизайнерского решения.